

Almanya'da Türk Göçmen Toplumunun Kimlik İnşasında Ana Dilin İşlevi¹

Bayram Sarıkaya ve Doğan Yücel

Int. Burch University, Bosna-Hersek

Özet: Bu çalışma, Almanya'da yaşayan Türk toplumunun kimlik inşasında ve kültürel sürekliliğinde ana dilin oynadığı rolü araştırmaktadır. Almanya'daki Türk göçmenler arasında dil yalnızca bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda kimliğin önemli bir unsuru ve kültürel mirasın korunmasında da önemli bir unsurdur. Çalışmada, Türkçenin bireylerin kimliklerini koruyup geliştirmelerinde ve kültürel değerleri yeni nesillere aktarmalarında nasıl bir işlev üstlendiği tartışılmaktadır. Bununla birlikte ana dilin korunmasının göçmen topluluklarının sosyal entegrasyonu üzerindeki olumlu etkileri de incelenmiştir. Türkçe'nin yalnızca aile ve topluluk içinde değil aynı zamanda eğitim ve sosyal hayatta da desteklenmesi hem kimlik muhafazası hem de Almanya'daki sosyal uyum süreci için zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Ana dilin eğitim politikalarıyla güçlendirilmesi, Türk toplumunun Almanya'daki varlığını sürdürebilmesi açısından etkili olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada karma yöntem kullanılmış olup Baden-Württemberg, Aşağı Saksonya, Bremen, Hessen ve Kuzey-Ren-Vestfalya, Reinland-Pfalz, Hamburg ve Bremen'de öğrenim görmekte olan 14-27 yaş aralığındaki lise ve üniversitede okuyan Türk kökenli göçmen öğrencilere konuyla ilgili bir anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen veriler grafikler ve tablolarla gösterilmiş ve bilahare yorumları yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ana Dil Eğitimi; Kimlik İnşası; Kültürel Süreklilik; Almanya'daki Türkler.

Giriş

Bu çalışma, Almanya'da yaşayan Türk toplumu arasında ana dilin korunması ve kullanılmasının, Türk toplumsal kimliğinin devamlılığında oynadığı rolün derecesini araştırmaktadır. Almanya'da Türk göçmenlerin karşılaştığı dil, kültür ve kimlik meseleleri, göçmen topluluklar için genel bir problem oluştururken, Türkçe'nin bu bağlamda özellikle önemli bir işlev gördüğü yadsınamaz bir gerçektir.

Göçmen halklarda ana dil, sadece onlara bir bağlantı kurma yöntemi veya aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel ve toplumsal kimliğin temel ögesi olarak kabul edilir. Almanya'da yaşayan Türkler, üç nesildir varlıklarını sürdüren bir topluluk olmaları ve bu süreçte gösterdikleri toplumsal entegrasyon çabaları nedeniyle, kültürel değerlerin ve anadilinin korunması açısından önemli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Dil, dünya üzerindeki varlıklarını sürdürebilen kültürün vazgeçilmez yapı taşı olarak kabul edilir. Dil yoluyla topluluklar, toplumsal değerlerini, örf, adet ve geleneklerini kültürel mirasçılarına devreder. Göçmen topluluklar için bu durum daha da önem kazanır, çünkü anadil, kimliklerinin korunmasında kritik bir rol oynar. Sosyologlara göre, dil, "millet" denilen sosyal varlığı birleştirir ve kültür denilince ilk akla gelen unsurdur (Kaplan, 2007). Bu durumda, Almanya'da yaşayan Türklerin toplumsal kimliklerinin devamlılığında Türkçenin rolü büyük önem taşımaktadır. Dilini koruyamayan toplumlar, toplumsal kimliklerini kaybetmekte ve nesillerin yok olmasına sebep olmaktadır. Bilhassa günümüz nesillerinde buna çok

¹ Bu makale Int Burch University Lisansüstü Eğitim Birimine sunulan *Almanya'daki Türk toplumsal kimliğinin devamlılığına Ana dilin katkısı* isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

rastlanmaktadır. Kendi anadillerinden uzaklaşan nesiller, zamanla yaşadıkları toplumun kültürünü yaşamaya başlar. Kültür değişimleri, dini ve milli değerlere olan hassasiyeti körelterek, zamanla milli ve dini hassasiyetlerin unutulmasına ve yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum, kayıp nesillerin oluşmasına yol açmaktadır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkelerdeki devletin uyguladığı entegrasyon çalışmaları, göçmenler tarafından yanlış anlaşıldığında veya dikkate alınmadığında, nesillerin kaybolmasına neden olabilmektedir. Entegrasyon programları uygulanırken, anadilinin önemi göz ardı edilmemeli ve yaşanılan toplumun dili de en iyi şekilde öğrenilerek entegrasyon sürecine katkı sağlanmalıdır. Göçmenler, entegrasyon sürecine katkı sağlarken aynı zamanda kendi anadillerine sahip çıkarak kimliklerini korumalıdır.

Ana dili eğitimi, çocukların kimliklerini ve kültürel miraslarını korumalarına yardımcı olur. Bu eğitim sayesinde, çocuklar sadece ebeveynleriyle değil, aynı zamanda geniş bir toplulukla da güçlü bağlar kurabilirler. Göçmen topluluklar içinde iki dillilik, kimlik gelişimi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilir. Bialystok (2010), iki dilli çocukların dilsel işlemlere daha yatkın olduğunu ve iki dil arasındaki kuralların değiştiği durumlarda daha rahat uyum sağladıklarını belirtir. Bu durum, göçmen çocuklarının toplumsal kimliklerini daha esnek ve çok yönlü bir şekilde inşa etmelerine olanak tanır. Kendi anadilini çok iyi konuşan bireyler, bir yabancı dili de çok iyi konuşabilmektedir. Bu da hem günlük hayatta başarıyı getirmekte hem de başka kültürlerle etkileşimi kolaylaştırmaktadır.

Ana dili eğitiminin toplumsal kimliğin devamlılığı üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, ailelerin ana dilin korunması konusundaki bilinçlerinin önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, Almanya'da yaşayan Türk göçmen ailelerinin çoğu, çocuklarının başarılı bir şekilde entegre olabilmesi için Almancaya daha fazla önem vermekte; bu durum Türkçenin kullanımını sınırlamaktadır (Kutlay, 2007). Okullarda çocukların Alman dilini iyi konuşamayacaklarına dair endişe, aileleri evde de Alman dilini konuşmaya yönlendirmekte; bu durum, zamanla dil alışkanlıklarının değişmesine neden olarak ana dilin kullanımını geriletmektedir. Bu problem, genellikle anne ve babası Almanya doğumlu olan ailelerde görülmektedir. Anne ve babanın Almanya doğumlu olması ve okul hayatı boyunca bu dil ile meşgul olmaları, ana dilin kullanımını geri plana atarak zamanla kullanılmaz hale gelmesine yol açmaktadır. Bu durum, yeni kuşakların ana dilini bilmemesine neden olmaktadır. Ailelerin eğitim eksikliği ve entegrasyon sürecinde karşılaştıkları zorluklar, çocukların ana dil eğitimine olan ilgisini olumsuz etkileyebilmektedir. Bialystok (2010), iki dilli bireylerin dilsel yapıyı anlamada daha başarılı olduklarını belirtirken, Skutnabb-Kangas (2000) ana dilin öğrenilmesinin, çocukların diğer dilleri öğrenme yeteneklerini de geliştirdiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin ana dili Türkçeyi öğrenmeleri, onların eğitimde daha başarılı olmalarını sağlayabilir. Bu duruma ek olarak, Verhoven (1996) ve Baker (2011), çocukların ana dilini öğrenmelerinin diğer dillerdeki başarılarını artırdığını belirtmektedir. Ancak, Almanya'da göçmen çocukları arasında yapılan araştırmalar, Türk çocuklarının eğitimde başarılı olabilmesi için Almancayı öğrenmelerinin yanı sıra, Türkçeyi de yeterince öğrenmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Türkçeye hâkim olmayan çocukların Almancada da zorlandıkları ve bu durumun eğitim başarılarını olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir (Belet, 2009). Anadiline hâkim

olmayan çocuklar, Almanca'yı da konuşurken yorulmakta ve bu durum, dil bilmeyen bir neslin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Almanya'da Türkçe eğitimi, uzun yıllar boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Ana dil eğitimi konusunda uygulanan politikalar, eyaletler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Her eyalet, göçmen çocuklarının ana dil derslerine katılımı konusunda farklı uygulamalar geliştirmiştir. Örneğin, bazı eyaletlerde Türkçe dersleri tamamen okul idaresi tarafından yürütülürken, diğerlerinde konsolosluklar aracılığıyla sunulmaktadır (Reich, 2010). Bu çeşitlilik, Türkçe eğitimine erişimde ciddi zorluklar yaşatmakta ve öğrencilerin ana dillerini öğrenme motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında, Almanya'da bazı eyaletler Türkçe derslerine gereken önemi vermemektedir. Derslerin genellikle birleştirilmiş sınıflarda verilmesi ve haftada sadece iki saat gibi kısıtlı bir süreye yayılması, öğrencilerin Türkçeyi yeterince öğrenmelerini zorlaştırmaktadır (Belet, 2009).

Almanya'daki sistemde, Türkçe derslerinin genellikle öğleden sonra saatlerinde verilmesi, öğrencilerin bu derslere devamını zorlaştırmaktadır. Okul sonrası başka bir aktivite veya kültürel derneklerdeki programlara katılma isteği, öğrencilerin Türkçeye katılımını geri plana itmektedir. Dersin zorunlu olmaması, öğrenciyi bağlayıcı yaptırımın bulunmaması, Türkçe dersine verilen önemi azaltmaktadır. Ailelerin "Biz Türküz, Türkçeyi nasıl olsa konuşuyoruz" düşüncesi de bu durum üzerinde etkilidir. Bu nedenle, Türkçe derslerinin daha erken saatlere alınması ve öğrencilerin Türkçeye daha fazla zaman ayırabilmesi için ders saatlerinin artırılması gerekmektedir. Bazı şehirlerde Türkçe dersi, okul ders saatleri içerisinde verilmektedir. Bu durum, hem Türkçe dersine katılımı artırmakta hem de günün verimli saatlerinde ders verilmesiyle verimi yükseltmektedir. Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Köln, Dortmund, Düsseldorf gibi büyük şehirlerde Türkçe dersi, zorunlu seçmeli ders grubunda yer almakta; bu da hem öğrencinin karne notunu hem de not ortalamasını etkilemektedir. Bu durum derse katılımı olumlu yönde etkilemektedir. Ders saati dışında yapılan Türkçe dersleri, hem katılımı güçleştirmekte hem de ders verimini azaltmaktadır. Ayrıca, ders saati dışında yapılan Türkçe dersleri karma sınıflardan oluşurken, ders saatlerinde yapılan Türkçe dersleri aynı sınıflardan oluşmaktadır. Türk yoğunluğunun çok olduğu büyük şehirlerde, lise sınıflarında Türkçe dersi ana ders olarak okutulmaktadır. Almanya'nın bazı şehirlerinde bulunan Türkçe öğretmenliği bölümleri, bu öğrenciler için büyük fırsatlar barındırmaktadır. Bu şehirlerde öğretmenlik bölümü okumak isteyen öğrenciler daha avantajlı hale gelmektedir. Dilin önemli bir iletişim aracı olması, bazı gereksinimleri ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin nitelikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Türkçe öğretmenlerinin hem pedagojik hem de dil eğitimi açısından daha donanımlı hale getirilmesi, öğrencilerin bu derslere olan ilgisini artırabilir (Yıldız, 2012). Öğretmenlerin Almanca bilmemesi, öğrencilerle iletişimi zorlaştırmaktadır. Öğretmenlerin iki dili ve kültürü bilmesi büyük önem taşımaktadır. Okul yönetimi ve diğer öğretmenlerle iletişimin sağlanmasında Almanca bilinmesi büyük önem arz etmektedir.

Almanya'da yaşayan Türklerin ana dil eğitimine yönelik sorunların çözülmesi, toplumsal kimliğin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle Türkçe derslerinin okullarda daha yaygın hale getirilmesi ve zorunlu ders olarak uygulanması önerilmektedir. Ayrıca, iki dillilik eğitim modelleri geliştirilerek Türkçenin yalnızca Türk öğrenciler için değil, diğer göçmen topluluklar ve Alman öğrenciler için de bir seçenek haline

getirilmesi sağlanmalıdır (Pfundt, 1982a). Bazı büyükşehirlerde bu imkânlar Alman öğrenciler için de sunulmaktadır. Köln, Düsseldorf ve Dortmund gibi büyük şehirlerde Türkçe dersi, ikinci seçmeli ders olarak Alman öğrencilere de sunulmaktadır. İkinci yabancı dil olarak kabul gören Türkçe dersi, öğrencilerin Türkçeyi iyi öğrenmeleri durumunda ileride Almanya'nın Essen ve Münster şehirlerinde bulunan Türkçe bölümlerinde eğitim görme imkânı sağlamaktadır. Bu şehirlerden mezun olan öğrenciler, Türkçe öğretmeni olarak Almanya'nın çeşitli şehirlerinde görev alabilmektedir. Bu büyük şehirlerde, daha önce Türkçe dersi alan kişiler, zamanla Essen ve Münster şehirlerinden mezun olup, okudukları okullarda öğretmen olarak çalışmaya başlamaktadır. Günümüzde bu durumun örnekleri görülmektedir. Ayrıca, öğretmenlik dışında Almanya'nın birçok üniversitesinde Türkoloji bölümü bulunmaktadır. Bu bölümü okumak isteyen öğrenciler için lise döneminde alınan Türkçe dersleri önemli avantajlar sağlamaktadır.

Almanya'da Türk Göçmenlerin Dil ve Kimlik Mücadelesi: Kültürel Koruma ve Entegrasyon Süreci

Göçmenlerin yeni bir ülkeye taşındıklarında karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri, kendi kültürel kimliklerini ve dillerini korurken yeni bir toplumda entegrasyonu sağlamaktır. Almanya'da yaşayan Türk göçmenler, bu anlamda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Almanya'da, 1960'lı yıllardan bu yana göçmen statüsünde yaşayan Türkler, üç nesildir bu ülkede varlıklarını sürdürmektedir. Bu süre zarfında Türk topluluğu, dil, kültür ve kimlik bakımından değişimlere uğramış ve bu durum, ana dilin korunmasında çeşitli zorluklar doğurmuştur. Türk toplumu, Almanya'da hem kendi kültürel kimliğini korumak hem de Alman toplumuna entegrasyonu sağlamak zorundadır. Ancak bu süreçte, ana dilin unutulması veya yeterince korunamaması, göçmenlerin kimlikleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Bialystok, 2010). Nesiller arası dil kaybı, özellikle ikinci ve üçüncü nesil Türk çocukları arasında daha belirgin hale gelmiş ve bu durum, onların kültürel kimliklerini inşa etmelerinde sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, Türkçenin korunması ve gelecek nesillere aktarılması, hem toplumsal kimliğin hem de kültürel mirasın devamlılığı açısından kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Almanya'da Türkçe Derslerinin Durumu

Almanya'da Türkçenin mevcut konumuna bakıldığında, her eyaletin kendi sistemini uyguladığı gözlemlenmektedir. Son yıllarda Almanya'daki eğitim sistemi, göçmen kökenli çocukların entegrasyonu ve akademik başarıları açısından çeşitli zorluklarla mücadele etmektedir. Dil bariyerleri, sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve kültürel farklılıklar, bu çocukların okulda başarılı olmasını zorlaştıran başlıca etkenler arasındadır. Ayrıca, ayrımcılık ve düşük beklentiler gibi faktörler de onların eğitim sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Uluslararası PISA 2009 raporuna göre, Almanya'da 15 yaşındaki öğrencilerin %15'i göçmen kökenli ailelerden gelmektedir (OECD, 2010). Ancak, bu öğrenciler eğitim sisteminde yerli öğrencilere kıyasla ciddi dezavantajlar yaşamaktadır. Araştırmalar, göçmen çocuklarının özellikle sosyal olarak dezavantajlı bölgelerde yoğunlaştığını ve bu bölgelerdeki okulların düşük gelirli ve eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarını yeterince destekleyemediğini göstermektedir (OECD, 2010). Almanya'da öğrencilerin erken yaşta başarı seviyelerine göre farklı okul türlerine ayrılması, sosyal dezavantajları daha da derinleştirmekte ve göçmen çocuklarının eğitim fırsatlarını sınırlamaktadır (Schnepf, 2007). Daha uzun süre birlikte eğitim görme imkanı sunan ülkelerde ise, sosyal ve ekonomik dezavantajların olumsuz etkilerinin eğitim sistemi tarafından hafifletilebildiği belirtilmektedir (OECD, 2010).

Buna ek olarak, Almanya'nın göçmen çocuklarına yönelik dil desteği konusunda OECD ortalamasının gerisinde kaldığı gözlemlenmiştir. Almanya'daki okulların yalnızca üçte birinde göçmen çocuklarına yönelik destekleyici dil dersleri verilirken, OECD ortalamasında bu oran %60 civarındadır (OECD, 2010). Bu durum, dil desteği açısından Almanya'nın diğer OECD ülkelerine kıyasla yetersiz kaldığını göstermektedir. Göç ve Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanı Maria Böhmer, bu konuyla ilgili yaptığı açıklamada, göçmen kökenli çocukların bireysel olarak desteklenmesi için daha fazla kaynağa ihtiyaç olduğunu ve öğretmenlerin çok kültürlü topluma uygun şekilde eğitilmelerinin önemini vurgulamaktadır (Böhmer, 2010)

Metot

Araştırma Yöntemi

Çalışma, Almanya'daki göçmen Türk öğrencilerinin ana dili Türkçe dersine yönelik algıları ve görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi için yapılan ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Çalışmada gerektiği ölçüde, Almanya'da sunulan ana dili Türkçe dersleri öğrencilerin bakış açılarıyla ele alınmaya çalışılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki değişimin varlığını ve aşamalarını belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Gay, 1987, s. 251).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Almanya'nın değişik eyaletlerinde (Baden-Württemberg, Aşağı Saksonya, Bremen, Hessen ve Kuzey-Ren-Vestfalya, Reinland-Pfalz, Hamburg ve Bremen de öğrenim görmekte olan 14-27 yaş aralığındaki 9.-12. sınıf lise ve üniversitedeki Türk kökenli göçmen öğrencilerdir. Örneklem, bu öğrencilerin öğrenim gördükleri okullardan tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilmiştir ve katılımcılar aynı yaş ve sınıf düzeyindeki 61 öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada öğrencilerin bazı demografik özelliklerini, ayrıca Türkçe dersine yönelik algıları ve görüşlerini belirlemek maksadı ile araştırmacı tarafından bir yarı yapılandırılmış anket kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde, demografik bilgileri elde etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anket soruları hazırlanırken mevcut literatür taranmış, ayrıca daha önce yapılan benzer araştırmalarda (Kutlay, 2007; Pilancı, 2009; Belet, 2009, vd.) kullanılan anketlerden de faydalanılmış ve bir anket formu elde edilmiştir. İkinci kısımda Türkçe derslerini almanın nedenleriyle ilgili ve Türkçe dersi ile ilgili görüşlerden oluşan toplamda 20 farklı soru sorulmuştur. Bu sorularla öz benlik ve kimlik, dil öğrenmenin özel ve genel nedenleri, sosyo-kültürel unsurlar vb. gibi konularda katılımcıların tutumu ölçülmüştür.

Bulgular

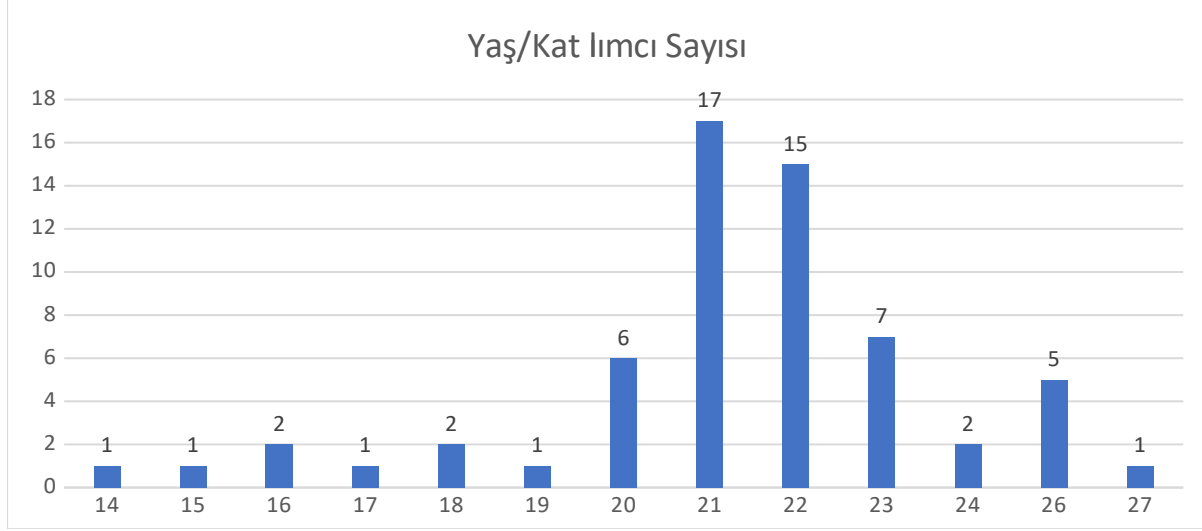
Bu çalışmada, öğrencilerin demografik özellikleri ile Türkçe dersine yönelik algı ve görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış anket aracılığıyla katılımcıların dil öğrenme motivasyonları, kimlik algıları ve sosyo-kültürel faktörlerle ilişkili tutumları incelenmiştir. Anketin farklı bölümlerinden elde edilen veriler, öğrencilerin Türkçe derslerini alma nedenlerini, derslere yönelik genel bakış

açılarını ve dil öğrenme sürecine dair düşüncelerini ortaya koymaktadır. Bulgular, daha önce yapılan benzer çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılarak yorumlanmış ve öğrencilerin Türkçe dersi hakkındaki tutumlarını şekillendiren temel etkenler üzerinde durulmuştur. Ana dili takviye dersleri, eğitim politikalarıyla ilgili önceki çalışmalarda, göçmen vatandaşların geldikleri toplumlarla olan bağlarını korumaları açısından ele alınmıştır.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

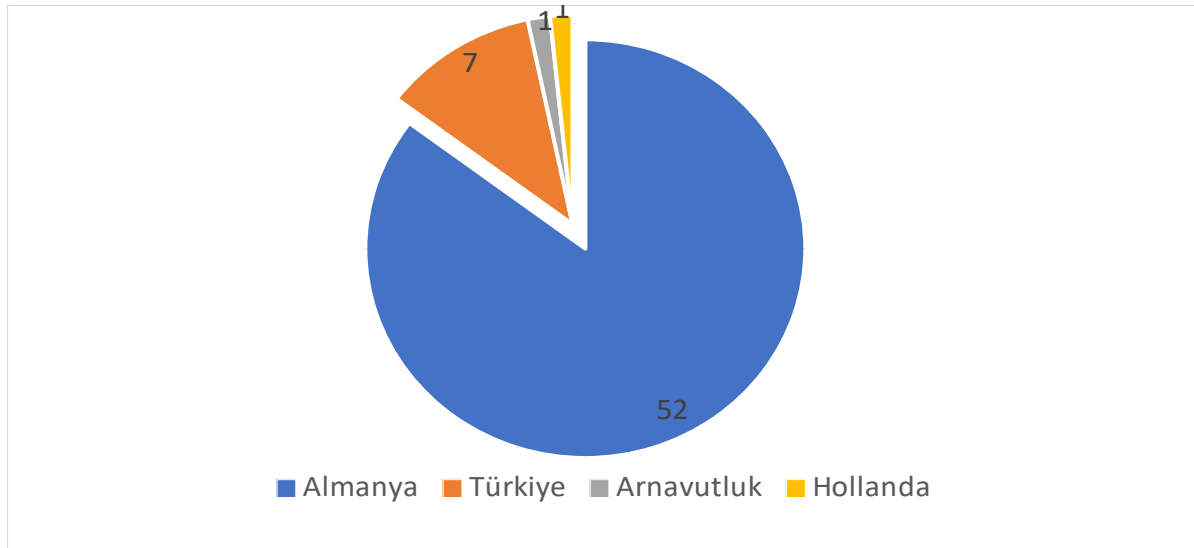
Grafik 1

Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Grafik 2

Katılımcıların Doğum Yeri Dağılımı

Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun Almanya doğumlu olduğu görülmektedir. Söz konusu oran %85,2'dir. Ardından, yedi katılımcının doğum yeri Türkiye gelmektedir. Bir katılımcının doğum yeri Hollanda, diğerinin ise Arnavutluk'tur.

Tablo 1

Katılımcıların Yaşlarına Göre Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet/Yaş	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	26	27
Kadın				1	1	1	3	2				1	
Erkek	1	1	2		1		3	15	15	7	2	4	1

Tablo 2

İlkokul (Grundschule)'dan Sonra Devam Edilen Okul Türü

Okul	K. Sayısı
Fachabitur	1
Gesamtschule	5
Gymnasium-Abitur	19
Hauptschule- Realschule- Abitur	14
Realschule-Abitur	22
Üniversite	1

Tabloda görüldüğü gibi, ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu, ilkokuldan (Grundschule) sonra üniversiteye giriş amacıyla Realschule (çok amaçlı lise) ve Gymnasium (fen lisesi) takip ederek Abitur (lise diploması) aldıkları gözlemlenmektedir.

Katılımcıların Anne ve Babalarının Doğum ve Eğitim Durumu

Tablo 3

Katılımcıların Anne ve Babalarının Doğum ve Eğitim Durumu Dağılımı

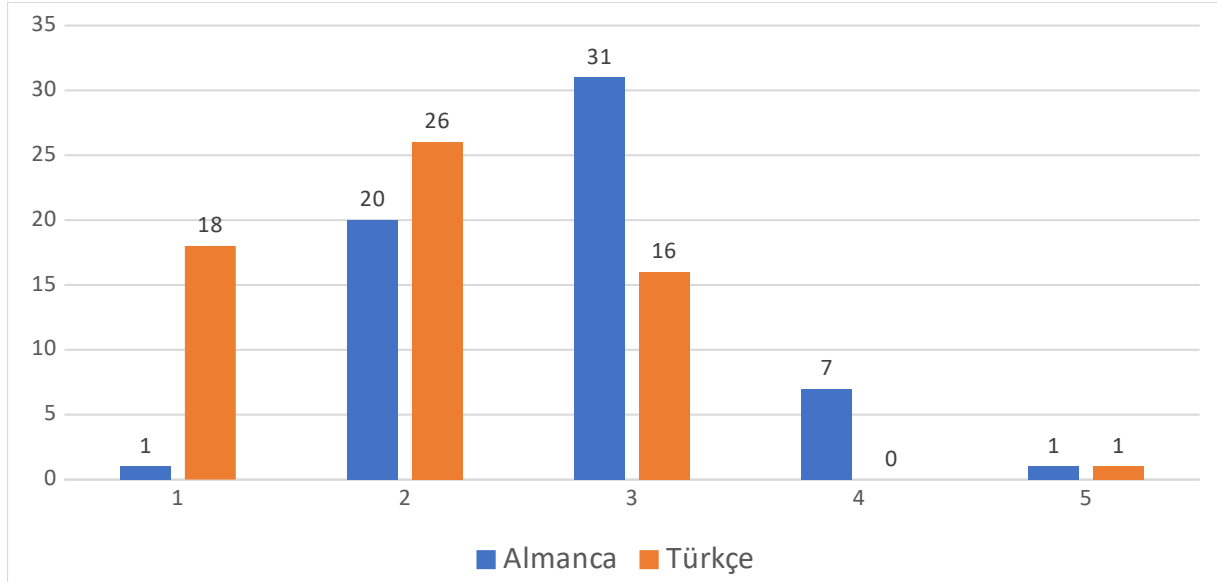
Doğum Yeri	Almanya	Türkiye	Arnavutluk		
Anne	4	57			
Baba	5	55	1		
Eğitim Durumu	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Diğer
Anne	26	18	9	5	3
Baba	15	21	19	5	1

Tablo 3'te görüldüğü gibi, anne ve babaların eğitim durumları çoğunlukla ilkököl ve ortaokul seviyesindedir; yüksek öğrenim oranı ise %10'un altında kalmaktadır. Ancak, ankete katılan öğrencilerin ebeveynlerinden daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olmaları, ailelerin çocuklarının eğitimine önem verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların Okullarındaki Ders Başarıları

Grafik 3

Katılımcıların Almanca ve Türkçe Ders Notu Dağılımları

Ders notlarına bakıldığında dikkat çeken nokta, Almanca ders notlarının Türkçe ders notlarından daha iyi olmasıdır. Grafığe detaylı bakıldığında, Almanca ders ortalamasının 2.75, Türkçe ders ortalamasının ise 2.02 olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, notların genel olarak orta seviyede yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. İyi (4) ve çok iyi (5) not alan öğrenci sayısının çok az olduğu gözlemlenmektedir. Bu duruma sebep olarak, ankete katılan öğrencilerin Türkçe gramer bilgisinin eksikliği ve kelime hazinesinin yetersizliği gösterilebilir; zira ankette *Türkçeyi öğrenirken karşılaştığın zorluklar* sorusuna da bu yönde destekleyici cevaplar alınmıştır.

Katılımcıların Sosyal Hayatta Türkçe Kullanımına Dair Görüşleri

Tablo 4

Evde Konuşulan Dil Türk Arkadaşlarla Konuşulan Dil Mukayesesi

Katılımcıların Sosyal Hayatta Türkçe Kullanımları	Evde Konuşulan Dil	%	Arkadaşlarla Konuşulan Dil	%
Almanca	5	8	3	5
Türkçe	50	82	23	38
Diğer (karışık)	6	10	35	57

Öğrencilerin, ana dilleri olan Türkçeyi daha çok aileleriyle iletişim kurmak amacıyla öğrenmek istedikleri ve Türkçe kullanımının da daha çok aile çevresiyle sınırlı kaldığı açıkça görülmektedir. Çünkü üstteki tabloda, katılımcıların büyük bölümünün ailesiyle Türkçe konuştukları gözlemlenmektedir. Ancak, Türk arkadaş çevrelerinde çoğunlukla karışık bir dil kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber, konuştukları Türkçenin ne kadar saf olduğu ya da konuştukları karışık dilin hangi dile ne derece yakın olduğu, daha detaylı bir araştırmayla tespit edilebilecektir. Bu konuya bir nebze açıklık getirmek maksadıyla, katılımcıların kaç tanesinin evde Türkçe konuşurken dışarıda Türk arkadaşlarıyla da Türkçe konuştukları veya tam tersinin söz konusu olduğu alttaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5

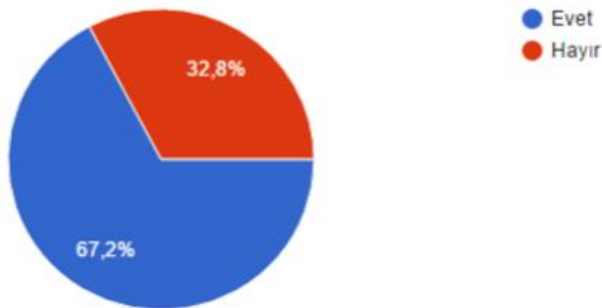
Evde ve Türk Arkadaşlarla Türkçe Konuşma Dağılımları Mukayesesi

Dil Tercih	Katılımcı Sayısı	%
Evde ve Türk Arkadaşlarla Türkçe	21	34
Evde Türkçe Türk Arkadaşlarla Karışık	27	44
Evde Karışık Türk Arkadaşlarla Türkçe	0	0
Evde Almanca Türk Arkadaşlarla Türkçe	2	3
Evde Almanca Türk Arkadaşlarla Almanca	0	0
Evde Karışık Türk Arkadaşlarla Karışık	5	8
Evde Almanca Türk Arkadaşlarla Karışık	3	5

Tabloda en dikkat çekici nokta, katılımcıların yarısına yakınının evde ailesiyle Türkçe konuşurken, Türk arkadaşlarıyla bir araya geldiklerinde karışık bir dil tercih ettiklerinin görülmesidir. Ayrıca, %5 oranla yani üç katılımcı evde Almanca konuşurken dışarıda karışık dil kullanmakta; iki katılımcı ise evde Almanca konuşurken Türk arkadaşlarıyla Türkçe konuşmaktadır. Evde %90'a yakın Türkçe konuşan katılımcıların sadece %34'ü, yani üçte biri, dışarıda da Türkçe konuşmaktadır. Evde Türkçe konuşurken dışarıda Almanca/Türkçe karışık bir dil tercih etmenin sebepleri, ankette *İnsanlarla İletişimde İki Dili Birbirine Karıştırıyor musun?* sorusuna verilen cevapların gösterildiği bir sonraki grafikte görülebilmektedir.

Grafik 4

İnsanlar ile İletişimde İki Dili Birbirine Karıştırıyor musun?

Grafikte de görüldüğü gibi, Türk öğrencilerin büyük kısmı sosyal hayatta Türkçe ve Almanca karışık (melez) bir dil kullanmaktadır. Bu cümleden yola çıkarak, *Buna bir örnek yazar mısın?* diye sorulmuştur. Karışık kullanılan cümlelere örnek olarak, alttaki cevaplar alınmıştır.

Tablo 6*Türkçe Almanca Karışık Cümleler*

Hayir

Yok

.

-

...

Wenn du das verstanden hast, sende bizdensin

Bir komma beş km

Hallo

Neyapion Bruder

yok

Aklima gelmiyo

Aklimda yok

Haydi komm

Morgen yine arbeiten

Bana taschentuch verirmisin

ders üzerine konuşuldu mu

aklimda yok

krank oldum

cevap hayirdi

..

Heute dışarıya çıktım

hayir

Cok schön

Texti schreiben ettim.

Birazdan gehe ich lernen

Bilmem

gesüpürmeckt

"anne tesa filmi gördünmü"

Bahnhofa hiç bir zaman Tren istasyonu demedim

Saat 14.00 terminim (randevum) var.

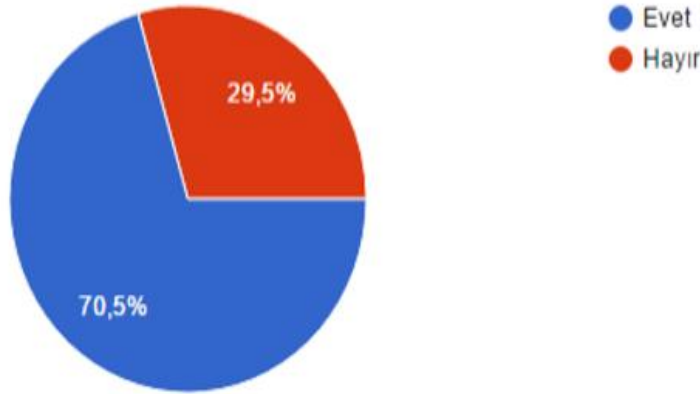
Hast du namaz gekılmakt

Fransız ile türk kelimeler birbirine yakın

Tabloda, bazı katılımcıların örnek cümleler yazamadıkları, ancak zorunlu olmayan bu soruya yarıdan fazlasının cevap yazdığı görülmektedir. Cümlelerin hemen tamamının da günlük konuşma diline ait olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilere yönelik alınan cevapların yanı sıra, eğitim sistemine ilişkin görüşler de elbette bulunmaktadır.

Grafik 3

Türkçe Dersine Devam Etmek İster misin?

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi, ankette *Türkçe derslerine devam etmek ister misin?* sorusuna, öğrencilerin yaklaşık %70,05'inin evet cevabı verdiği görülmektedir. Bu sorunun devamında, *Neden Türkçe derslerine devam etmek istiyorsun?* sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar altta gösterilmiştir.

Tablo 7

Neden Türkçe derslerine devam etmek istiyorsun?

Yok

Gelistirmek için

Okul bitti

İhtiyac hissetmiyorum

Ana dil

Zaman yok

iyi olur

İste

Cünkü hic Türkce dersi yokdu. sadece 2 3 sınıflarda vardı.

Türk gramatigini iyice öğrenmek için

Sünkü ana dillim

Düzeltecek

Ecdadimin Dili

önemli

Evet

Gerekmez

Hiç türkce dersim yoktu

Türkce şart

Türkcede zevk alıyorum

unutmamak için

Türkçemi ilerletmek

Türkçemi dahada geliştirmek istiyorum.

Yeterince konuştugumu düşünüyorum

Ana dil diye

Hayir

Türkce kursuna gitmiyorum

dilimizin Avrupada yaşayan nesiller arasında devam etmesi için türkçe derslerinin yararlı olduğunu düşünüyorum

Sonuçta anadilim

Bir dil bir insan

Cevap vermeme gerek yok

Türkçe kitap okuma zor geliyor

Ana diline sahip olan insan yabancı dile de sahip olur

Bilgilerimi ilerletmek için.

cevap evet

Eğitim şart

anadilimiz

Eğitimim sona erdi

Türkçemle şimdiye kadae problem yaşamadım

Kendi dilimi iyi bilmek

Yeter diye düşünüyorum

cünkü güzel diye

Geliştirmek için.

Geliştirme

Dilimizi daha iyi konuşabilmek için

Türkçem iyi olduğundan dolayı.

Gelecek nesil türkceyi iyi konusabilmesi için

Gerek yok

Anadilim

Yeterince iyi

Anadili olduğu için

Sevdiğimden dolayı

Lisanımı daha iyi konuşabilmek için

Dilimi geliştirmek için

Yeterli görüyorum.

Gecmesini bilmeyen geleceğini hazırlayamaz.

yorma beni abi be

Son kez 5 sınıfta

Daha fazla almanca dili kullanıyorum ve lazim

Ana dil eğitimi, şahsiyet, kültüre, dini ve kişisel gelişimi için önemli faktör oynuyor..

Tabloda, öğrencilerin Türkçe derslerine devam etme ile ilgili görüşleri sorulduğunda, yarısından fazlası Türkçe derslerini sevdiğini ifade etmiştir. Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu, Türkçe klavye eksikliğinden veya klavyeyi kullanmayı bilmemelerinden ötürü yukarıdaki şekilde cevaplar yazmışlardır. Ayrıca, öğrenciler büyük çoğunlukla derslere devam etmek istediklerini, Türkçe derslerine ayrılan saatlerin yetersiz olduğunu, sadece bazı sınıflarda Türkçe derslerine katılma imkânı bulunduğunu, her okulda Türkçe derslerinin sunulmadığını, Türkçelerini daha iyi geliştirmek ve gramerlerini düzeltmek istediklerini, ana dillerine önem verdiklerini, gelecek neslin Türkçeyi daha iyi konuşabilmesi için ana dil eğitiminin gerekli olduğunu dile getirmişlerdir. Ancak diğer yandan, Türkçe kitap okumanın ve anlamının çok zor olduğunu belirten katılımcılar da olmuştur. Cevaplardan elde edilen bulgular doğrultusunda, öğrencilerin Almanya'da yaşayan nesiller arasında Türkçe derslerini tamamen yararlı buldukları kolaylıkla söylenebilir. Bu cevaplar sonrasında, *Türkçe öğrenmek isteyen Türk gençler nelerle karşılaşmaktadır?* sorusuna yanıt aramak amacıyla ankette *Türkçeyi Öğrenirken Karşılaştığın Zorluklar* sorusu sorulmuş ve alttaki tabloda yer alan cevaplar alınmıştır.

Tablo 8

Türkçeyi Öğrenirken Karşılaştığın Zorluklar

Anlamadığım kelimeler olabiliyor

Kelimeleri karıştırıyorum

Osmanlıdan kelimeler

Almanca'dan Türkçeye çevirmek

Okulda Türkçe dersi görmedim

Kelime genişliği

Kelime hazinesi küçük

Yazım

Bazen Almanca'da bildiğim kelimelerin Türkçesini bilmiyorum

Alfabe

Sayılar

ş ı ğ ç harfleri

Almancayla karıştırmak

Yazma

Ausprache

Maalesef Avrupalı Türkler olarak kelime hazinemiz Türkiye'de yaşayanlara göre çok dar

Yeni kelimelerin türemesi

Vokabeln

Çok anlamlı kelimeler

Türkçe bilmeyen Türkçe öğretmenleri

Grammatikği tam bilmemek

Hayır şimdiye kadar yok

Kelime anlamları

Bilmediğim kelimelerde

Kelime

Eski Türkçe

Özel terimler

Almanca'dan Türkçeye çevirme

Aynı cümle içerisinde Almanca ve Türkçe kullanmamak.

Dil dönmeme, Grammatik

Hızlı ve uzun kelimeler kullanmak, bazen kelimeler eksik

Gramer

Türkçe öğrenirken karşılaşılan zorluklar arasında; kelimeleri birbirine karıştırmak, konuşurken iki dili karıştırmak, Almandan Türkçeye çevirirken sıkıntı yaşama, Almanca bildiği kelimelerin Türkçe karşılıklarını bilmemek ve buna bağlı olarak Türkçeye tam hâkim olamama öne çıkmaktadır. Bu sebeple, araştırmacıların gözlemine göre, bazı katılımcılar Türkçe uzun cümleler kurmakta ciddi şekilde zorlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, anketi dolduran öğrenciler Türkçelerini geliştirmek için neler yapmaktadırlar? Bu meselenin aydınlatılması amacıyla, *Türkçeyi daha iyi öğrenmek için (okul dışında) neler yapıyorsunuz?* sorusu sorulmuş ve alttaki tabloda yer alan cevaplar alınmıştır.

Tablo 9*Türkçe Dilini Geliştirmek İçin Yapılan Aktiviteler*

Kitap okuyorum
Hic birsey
Kitap okuyorum
Gazete okuyorum
Kitap okuyorym
Kitap okuyorum, tv izliyorum
Kitap
Türkce vine bakıyorum
bilgisayar
Hic
Cami sohbet
Hic.
Hicbirsey
Arkadaslarla türkce konusuyorum
Osmanlica kursuna katilıyorum ve kitap okuyorum
Arkadaslarla konusuyorum
Genellikle türkçe konuşmaya çalışıyorum
Gazete ve Roman okuyorum
Türkçe konuşuyorum
Gazette
Arkadaslarimla konusuyorum
kitap
Hicbursey
Okuyorum
Hicbisey
Malesef daha birsey yapmıyorum
çoğunlukla türkçe konuşmaya çalışıyorum ve mesela haberleri türk sayfasından takip ediyorum
Kitap okuyorum. Türkce konferanzlara gidiyorum
Hic bisey
Camii de yaşlı Amcalarla dialoga giriyorum
Daha fazla konusmaya calisiyorum.
Hic bir sey
dizi bakıyorum
Kitap okuyordum

Öğrenmeme gerek yok şimdiye kadar sorun yoktu

Oğreniyom

Futbol ve arkadaşlarla buluşuyoruz

Derneklerde çeşitli faaliyetlerde bulunuyorum

Kitap okumak

Tv

Kitap okuma

Kitap ve gazete okuyorum

Kitap ve gazete okuyorum

Kitap okumak, belgesel izlemek, türkiye'deki arkadaşlarla yazışmak.

yorma beni abi be, ama senin hatrina yazayım..

Kitap

Haber/televizyon

Daha çok ve sifir türkçe konusuyorum arkadaşlarımla

Çevremde genelde 90% türkçe konuşuyorum.

Tabloda görüleceği üzere, öğrencilerin Türkçelerini daha iyi geliştirmek için çoğunlukla kitap ve gazete okudukları, Türk kanallarını izledikleri, çeşitli dernek faaliyetlerine katıldıkları ve arkadaş ile aile ortamında daha fazla Türkçe konuşmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Öte yandan, birkaç öğrencinin cevaplarını yazarken zorlandıkları ve tolere edilebilir derecede gayri ciddi cevaplar verdikleri de görülmektedir.

Tartışma

Yapılan bu çalışma sonucunda Almanya'daki Türk öğrencilerin tutumlarından hareketle okullardaki Türkçe öğretimi ile ilgili olarak aşağıdaki öneriler sıralanabilir;

- Türkçe derslerinin karne notuna ve başarı ortalamasına direk etki etmesi.
- Okullarda verilen seçmeli dersler arasına alınarak Türkçenin normal okul saatinde verilmesi.
- Kezey Ren-Vestfalya eyaletinde Türk nüfusunun yoğun olduğu şehirlerde uygulandığı gibi zorunlu seçmeli dersler arasına alınması.
- Almanca gibi Türkçenin de okullarda haftada beş saat öğretilmesi ve sınıf geçmede etkili olması,
- Türkçenin ikinci yabancı dil olarak yaygınlaşması.
- Türkçenin lise olgunluk sınavlarında geçerli bir ders olarak kabul edilmesi ve lise bitirmeye etki yapacak bir ders olması (Bu durum Kuzey Vestfalya'da ve Berlin'de uygulanmaktadır) Böylece çocuklar lise bitirme notlarını yükseltebilmektedirler.
- Almanya'da, Essen Üniversitesi'nde olduğu gibi, Türkçe öğretmenliği bölümü ülkenin yaklaşık 13 farklı üniversitesinde de açılmış olup, bu bölümler Türkçe öğretmeni yetiştirme konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak, Türkçe öğretmenliği bölümünün Almanya'nın diğer eyaletlerindeki Üniversitelerde de açılması gerekliliği devam etmektedir.

- Türkçenin sadece Türklere değil ikinci yabancı dil olarak Alman okulundaki tüm öğrencilere sunulması.
- Yabancıların yoğun yaşadığı bölgelere göre iki dilli eğitim sisteminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi.

Sonuç

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; öğrencilerin büyük çoğunluğunun ana dilleri olan Türkçeyi geliştirmek istedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyinin yüksek olması, Türk arkadaşlarıyla konuşurken ciddi derecede melez bir dil kullanmaları, eğitim sisteminin getirdiği sorunların bulunması ve evde anne babalarıyla genellikle Türkçe konuşmaları belirlenen diğer noktalaradır.

Yapılan araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türkçeye olan eğilimlerinin daha çok aileleriyle ve Türk arkadaşlarıyla yapılan konuşmalarla sınırlı olduğu; bunun dışında, az da olsa Türkçe kitap ve gazete okuma, çeşitli dernek faaliyetlerine katılma, internet kullanma ve ders alma gibi etkinliklerin de bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin yarısından fazlası (%80,3) evde Türkçeyi daha fazla kullanırken, yarısından fazlası (%57,4) Türk arkadaşlarıyla da karma dil kullandıkları gözlemlenmiştir.

Referanslar

- Alpbek, B. (2011). Eğitim Sistemindeki Ayrımcılık Sona Ermeli. *Die Gaste*, 18, 6.
<http://diegaste.de/ipad/gaste/diegaste-sayi1806.html>
- Baker, C. (2011). *Anne-babalar ve öğretmenler için rehber: İki dilli eğitim*. (S. Güvener, Çev.). Heyamola.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (4. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Baytekin, Ç. (1992). *Dil eğitimi ve başarı arasındaki ilişki*. Eğitim Yayınları.
- Belet, S. D. (2009). Almanya'daki Türk çocuklarının eğitimdeki başarısı ve dil öğrenimi üzerine bir araştırma. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(3), 45-60.
- Bialystok, E. (2010). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. Cambridge University Press.
- Böhmer, M. (2010). *Über die Migrations- und Integrationspolitik*. Veröffentlichungen der Bundesregierung Deutschlands.
- Gay, L. R. (1987). *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. Merrill Publishing Company.
- Kaplan, M. (2007). *Kültür ve dil*. Dergâh.
- Kutlay, F. (2007). Almanya'daki Türk öğrencilerde iki dillilik ve dil eğitimi. *Türk Eğitim Dergisi*, 3(4), 25-35.
- Kutlay, N. (2007). Türkçe öğretiminde kullanılan ölçme araçlarının değerlendirilmesi. *Türk Dil Eğitimi Dergisi*, 15(1), 75-90.

- OECD (2010). *PISA 2009 Ergebnisse: Analyse der Schülerleistungen im sozialen, wirtschaftlichen und kulturellen Kontext*. OECD-Verlag.
- Pfundt, H. (1982a). *Deutsch für Ausländer: Eine Einführung in die Sprachproblematik der Ausländer*. Universitätsverlag.
- Pfundt, H. (1982b). *Mutter sprachliches Weltbild und die Entwicklung wissenschaftlicher Vorstellung*. VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Pilancı, S. (2009). Türkçe dersine yönelik öğrenci görüşleri üzerine bir araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 34-50.
- Reich, H. H. (2010). *Deutsch als Zweitsprache und die Herausforderung der Mehrsprachigkeit*. Klett.
- Schnepf, S. V. (2007). Immigrants' educational disadvantage: An examination across ten countries and three surveys. *Journal of Population Economics*, 20(3), 527-545.
- Skutnabb-Kangas, T. (2000). *Linguistic genocide in education - or worldwide diversity and human rights?* Lawrence Erlbaum Associates.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya örneği)*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı.

Ek

ANKET

Ana dil Eğitimi

Bu Anket Master Tezi için hazırlanmıştır. Katılım için teşekkürler.

1. Yaşınız

.....

2. Cinsiyet

Kadın

Erkek

3. Doğum Yeri

Almanya

Türkiye

Diğer

4. Evde Konuşulan Dil

Türkçe

Almanca

Diğer

5. "Grundschule"dan Sonra Devam Edilen Okul Türü

Hauptschule- Realschule- Abitur

Realschule-Abitur

Gymnasium-Abitur

Diğer

6. Türk Arkadaşlarla Konuştuğun Dil

Türkçe

Amanca

Karışık

7. Annenin Doğum Yeri

Türkiye

Almanya

Diğer

8. Babanın Doğum Yeri

Türkiye

Almanya

Diğer

9. Annenin Bitirdiği Okul

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Diğer

10. Babanın Bitirdiği Okul

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Diğer

11. Bulunduğun Eyalet

.....

12. Almanca Ders Notu

1-2-3-4-5

13. Türkçe Ders Notu

1-2-3-4-5

14. Türkçe Dersine Devam Etmek İster misin ?

Evet

Hayır

15. Cevap Evet veya Hayır ise Nedeni

...

16. Türkçeyi daha iyi öğrenmek için (okul dışında) neler yapıyorsunuz?

.....

17. Türkçeyi öğrenirken karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

.....

18. Hangi dilde Kitap Okuyorsun?

Türkçe

Almanca

İkisinde de

19. İnsanlar ile İletişimde İki Dili Birbirine Karıştırıyormusun?

Evet

Hayır

20. Buna Örnek bir Cümle Yazar mısın?

.....

Sorumlu Yazar Bilgileri:

Yazar ismi: Bayram Sarıkaya

Bölüm: Oriental Philology

Fakülte: Education and Humanities

Üniversite, ülke: Int. Burch University

Email: bayram.sarikaya@stu.ibu.edu.ba

Lütfen alıntılایınız: Sarıkaya, B. & Yücel, D. (2025). Almanya'da Türk Göçmen Toplumunun Kimlik İnşasında Ana Dilin İşlevi. *Journal of Research in Turkic Languages*, 7(1), 1-20. DOI: <https://doi.org/10.34099/jrtl.711>

Alındı: Ocak 29, 2025 • **Kabul:** Nisan 05, 2025